

Egy hadifogoly naplója.

Irta: Mihók Béla.

(Folytatás.)

Szentpétervár! Te fehér, bűnös, érthetetlen szép, züllött város, sajnállak, veled érzek, én megértem fájdalmadat, tépettségedet. Most is mint szépségednek romjain tűnődő fájdalmas, bánatos, sok meleg életet élt hideg asszony, komoran megbánva nézi a szép fehér mult emlékeit megmaradt roncsain. Megcsaltad az embereket, kik szerettek, kik becéztek s bódító szép fehérségedet odadobtad az izgató, bestiálisan férfias, bátojságukban megizzadt életet követelő, sötét új embereknek. Bepiszskoltak. Céda lett a márványmenyasszonyból. Erőszak, új élet vére van még ma is az utcák falára festve, kilyukadt ablakok, elpusztult családok boldogságának útjait mutogatják. Új emberek régi utcákon vért lihegő tempóban kavarognak. Régi dicsőségek márványtáblái pozdorjává síródnak a fenséges új urak kezében, mert a tegnapi dicsősége a ma szégyene! Halál a tegnapi!

És a ma piros utca sarkán félenken, gyámoltalanul áll a tegnapi szép leánya. Márvány odujából kihajtotta az éhség, bárány ment enni-valóért a tigrisek közé. Egy szép szőke, arisztokrata lány áll az utca sarkon, csipkés alsószoknyát tart a balkarján s jobb kezében harisnyát, kínálja az arra menőknek. Ma még semmit sem evett, a harisnya luxus, kenyér meg kell . . . „tessék, régi finom szoknya, olcsón adom“. Mindennapi tucat látvány ez már, öt éve minden nap harc a kenyérért s ha nem lesz már harisnya sem, akkor jön az utolsó érték s abból fog élni haláláig, mert kenyér csak kell. Így támadnak, születnek a piszkos, életet karmoló örült orosz nagyvárosok glóriás bukott mártírjai. A férfiak becstelenebbek, gyávábbak, kényelmesebbek, egyszerűen megfordítják a köpönyegüket, oda nem adják és a ma sarlójával együtt kaszálnak a halállal.

A fényes tegnapok aranyozott emlékei, gögös cárok eszeveszett büszkeségei, a pétervári híres fehéréjszakák fekete ünnepének maradványai görcsösen kapaszkodnak az Izsák-bazilikán, Nagy Péter lovaszobrán, Katalin triumphján, mert fényes multuk feledhetetlenségével élni szeretnének. Márvány táblák, büszkének látszó lovasszobrok, aranyos leventék, bűnös államférfiak, ironikusan pompázó koronák, címerek leplezett félelemmel reszketnek, létüket féltik a jelen vörös követelésétől, mert tudják, hogy az, ki ma még áll durcásan, kevélyen, holnap már porbahullhat s nemsokára mint ágyú bömbölhet ura, multja ellen.

A mult jövője a jelenbe csúszott és sápadt roncs emberek kikönyökölt kabátban öreg história fiatal nagyjai lettek. Páncél nélküli kékzubbonyos vitézek, heptikás Tankrédek, vézna Sigfridek, csirizes kötényű Kaligulák, bérmunkás Kleonok kerülnek az arany halhatatlanok mellé. És az emberek emberek maradnak, mindent legyőző lelkesedéssel rohantak a zászló, a vezér után, csak a szín és a varázsszó változott. A szeretet, józan ész, belátás s a tegnapi igazság halommá lett löve az emberbarikádok közt. Temetetlenül is elfeledték, új urak, új zsarnokok lettek, urak lettek a csunya, éktelen, meztelen, demagógus tyranok.

Az állat orgiáját üvölti az emberben, embertársát gyilkolja hegyekre az „egyenlőség-testvériség” s viperát melengtet az új emberszeretet. Volt szegények vágnak gazdagságra, kincsre, rabszolgákból zsarnokok nőnek s a nép, a balga, jámbor sokaság vérét áldozza az új istenekért.

A boldogtalan, kopott, a nagy tegnap városában csak egy kis piszkos, elhagyatott, ocsmány tanyán örültek életüknek a rongyos emberek, boldogok voltak a csenevész legények. Éhesek, rongyosak, csenevészek, asszonyok, férfiak, gyermekek, magyarok, németek s mindenféle bábeliek, volt urak, most lett iparosok, örök parasztok egyformán fekdtek boldogan sorjában a gyalultatlan fapriccsen, várták az életet. A bábeli család a boldog holnap reményétől eltelve hihetlen egyetértésben élte türelmetlen napjait. Egymást biztatva, segítve, vigasztalva, boldogan várták régi szép életök megújhodását.

Ide, a boldog kis szemétdombra hoztak engem is. A csűr tetején két szó jelezte az új élet reményét: Evakuálni Punkt. Éreztem a remény rózsaszínű harmatját lelkemben is bizseregni. Életemnek értéket kezdtem adni. A rongyos, megtépázott, éhes, csúnyaarcú emberek arcára kiült az ember, az isteni képmás, ami őket elragadó széppé tette. A sok állatiasság után oly jól esett embert látni az emberben. Egy kis áldozatkészség, udvariasság, önzetlen ember és hazafiúi szeretet mint drága briliánsok csillogtak a nyomortanyán és csodálattal láttam a szegény emberek gazdagságát.

Nyolc éves ábrándok fáradt országából megérkezett végre a lélekmentő hajó, a kis roncs emberek nagy reménye, a multba vissza vivő jövő, drótkerítések és vasrácsok közt szőtt színes álmok megvalósítója, eljött a mentő, a feltámadás. Komor, szótlán, fekete hajó volt a stetteni „Carbo.” Nem ilyennek képzeltem az új vizek hajóját. Komor, egyhangúsággal szedte fel rozsdás horgonyát, vadul elbődült, mint egy csavargó bika, ki idegen csordába tévedt s megindult régi szép, elszakított életünk felé. Csendes hétköznap volt, nem látszott a nagy ünnep senkin sem. Hol van a zenekar, ki dallá dalolja e szent percek nagyságát, hol az üdvrivalgás, mámor, fékevesztett öröm, álom megvalósulás. Sehol semmi, az emberek mint bárgyú juhok a nagy vízre, mint mérhetetlen legelőre bámulnak s elfelejtik, hogy emberek. A szűk cellák, jártató köröndök után olyan jó volt a nagy mérhetetlen tenger, az óriási látóhatár, minden volt fogoly szemével a határtalan szabadságot falta. Ily nagy mérethez nem volt hozzászokva a szemünk s a vastag vizet, mint a másvilágba, az új, a menyországba vivő hosszú útra leterített nagy szőnyeget képzeltük.

Hátunk megett volt már a véres, vörös Oroszország. Mese, fantázia, regény lesz most már az, ami nyolc évig fantázia volt. A szebb jövő reményétől megedzödve, újraszületve, új életkedvvel várjuk a holnapot, a szomjúhozott békét, éhezett szeretetet, az otthont. A boldog gyermekemberek magukba zárkóztottan éltek a jövőnek, keveset beszélgettek egymással, mindenik csukott szemmel ült, fekdtt, sőt sétált, jövőjükben gyönyörködtek. Előkerültek a szép eladólányok, kik azóta három-négy gyermekek anyák, a fiatal asszony, aki már nagymama, kis fia, ki már nagy legény, járni tanuló, gagyogó leánykája, ki azóta fejlődő szép lány, gondos édesanyja, ki már gondtalan halott . . . s az

öreg képzeletek belehazudják magukat a mába, a tegnap és a pirkadó holnap nagy távolságát nincs ami összekösse, hiányzik az átélt ma.

Mindenki csak hazavágyott, haza a magyar rónára, a magyar faluba, városkába. Hiába kellett magát bájos szépségével a kies Swine Münde, hiába vonaglott előttünk kacéran a tenger, hiába suttogott szentimentális német szerelmet a fenyők erdeje, hiába dédelgették, fűrésztöttek, pároltattak, etettek a jó sógorok, régi, rég nem látott szent hazánkba, rég nem érzett otthonunkba vágytunk. Nem kellett a német világfürdő, fűtöttünk a német madár dalára, nem éltetett a német fenyves ózona, mert mint a megkerült gyermek anyjához haza magyar szóra, magyar Isten hozott-ra, magyar csókra, magyar elismerésre, magyar ölelésre vágytunk . . . és kaptunk is . . . egy magyar pofont. Nyolc évünknek leírhatatlan kinszenvedése, titáni kínja újult fel újra a pofonba. Pozdorjává hullott minden összetakolt, megmentett, erőszakosan is begyömöszölt lelki erőnk, minden dédelgetett illúziónk, becézett eszménk s e percben már éreztük, hogy az a haza, amit becsülettel itthagytunk, az a haza elveszett, az Idő martaléka lett.

Bécsben történt, mikor az előzékeny idegenek átadtak bennünket az első új magyarnak, első benszülött honfitársunknak, az első nemzetünk jóhiszeműségét bitorló élösdinek, az első monoklis úrnak, a kretén szülőtségi eminensségből származó előnyök igénybevételével nagygyá lett Senkinek, a bécsi magyar konzuli kiküldöttnek. Szívünket kinyitva, karunkat kítárva vártuk az első magyar testvért. Bár éhesek voltunk, egész nap nem kaptunk semmit enni, mivel a németek már átadtak a magyaroknak, de mi a nagy várakozásban erről meg is feledkeztünk s fáradhatatlan kitarással vártuk a testvéreket, hogy öreg gondjainkat gondjaira bizva, a nyánkhoz vezessenek, hol édesen, gond nélkül alhasuk ki nyolc keserves évünk álmatlanságát. Sokáig vártunk, éjfélig vártunk s csalódottan le kellett feküdnünk. Hajnali 4—5 óra lehetett, mikor magyar beszédre ébredtek. Az aludni nem tudó öreg tiszték egy monoklis fiatalembert kísérnek fel a kocsiba, szegény öregek arcán bosszúság, elégedetlenség, kiábrándulás kiabált. A fiatalember nem nézve sem kort, se illendőséget, a legszemtelenebb hangon, minden köszönést mellőzve, mint valami római főkonzul Nérod idejéből ránkförmedt:

— Kicsodák maguk? Honnan jöttek? Hol voltak eddig? Mit csináltak olyan sokáig ott? Miért nem hamarább? Nekem ne meséljenek, ismerem jól a viszonyokat, tudom jól, hogy már régen haza jöhettek volna, csak nem akartak. Csak a konzulátusnak csinálnak bajt, kiadást. Miért nem maradtak most már ott? stb.

Azt hiszem, hogy mondanom sem kell, hogy mi lett e furcsa magyar fogadtatás vége. Dr. Izékfalvy Senkiházy ideiglenes, helyettes konzuli díjtalan díjnok és segédmegbízott úr sem tudja, hogy hogyan került ki a kocsiból, csak arra emlékszik, hogy sietségében monokliját is elvesztette és köszönni is elfelejtett, mi pedig Bécsből a magyar csendőrkig saját költségünkön utaztunk. Így foszlott szét a nyolc évig féltve őrzött érzelmek kéréje. Haza jöttünk csalódni.

Ti szegény, hangtalan, beteges, életbenmaradt hősök, volt hadifogoly társaim, hozzátok szólok utolsó strófémban. Ne csüggedjétek, viseljétek türelemmel a keresztet, hordjátok büszkén, mint a legvitézebb

vitéségi érmet, a hadifogoly nevet, amelyik ma még pecsét, de holnap arany érem lesz. Megtépett ekzisztenciátok, elcsúszott tervek, szívbe nyilalló igazságtalanságok, mellőzések, sikertelenségek ne ejtsenek kétségbe. Ha volt erőtök sok ezer mérföldre elszakadt hazátokhoz, büszke magyarságtokhoz, ha kellett, halálos daccal is hű maradni, ha volt bátorságtok a vörös lángoló tenger démonjai közt kopott, foltos, kimoshatatlan kárpáti sárral diszített csukaszürkében járni, akkor legyen erőtök most is, várjatok, tűrjétek, reméljétek, mert hősi kitartásunk letagadhatatlan dokumentumai tízezrivel porladoznak Ázsiában szanaszét. Dolgozzatok, maradjatok állhatatosak eszmétekhez, tartsunk össze s legyünk mi maradi régi magyarok.

És ha majd egyszer kinyílik a pokol kapuja, ha a Magyarországra szorult sok-sok ezer bánat, kétely, könnyes fohász bebocsátást nyerhet, feljö a mi napunk is, mert akkor tudják csak meg itthon igazán, hogy kik voltunk mi odaát. Ha a sok keresztfa koszorút fog kapni, ha a legveszélyesebb fronton, a hadifogoly fronton hősi halált halt vitézekről is meg fognak emlékezni, kiknek tragédiái tragikusabbak minden kárpáti sírénál, eljön a mi időnk is s elégtételt fogunk kapni. De addig türelemmel fel a becstületes munkára, ne tántorítson meg bennünket a számító, jellemtelenek gazdagsága, szegénységünkben, mostohaságunkban is maradjon fényes és új a régi mondás: „a haza mindenekelőtt.“ Legyenek eszményképeink meghalt vitéz társaink, kik a turkesztáni steppéken és a szibériai hómezőkön minden tűzkeresztségben, életük árán is megmaradtak magyarnak. Nem ismeri senki őket, hangtalan, rongyos hősök voltak, nincsen hazug könyv íródva meg nem cselekedett tetteikről. Sivatagi hiénák, éhes farkasok járnak csak ki sírjukhoz egy kis sovány csontért, a kereszt már rég kidőlt, a sírhantot rég elhordta a szél, nem maradt meg emléküik sem, nem ismerte őket senki sem, csak mi megmaradt kis néhányak.

A mult irtózata legyen a jelen igazságtalan vértje, legyetek nagy-lelkűek, ne haragudjatok régi helyetekbe fészkelődött stréber igyekvőkre. Bízunk a régi mondásban: ma neked, holnap nekem.

(Vége.)

Összetörve . . .

*Nekem sápadt, könnyes az arcom,
S utdlom azt, aki kacag.
Legrútábbul megcsalták engem
S gyűlölök minden igazat.*

*Kezem a rosszé s szenvedőé.
Köszöntöm azt, aki zokog
S harsányan szól számból az dtok:
Hadd vesszenek a boldogok!*

MIHÁLY LASZLO